

Osobnost učitelky Emílie Klusalové

Jana Skaličková

Tento příspěvek byl zpracován jako seminární práce z předmětu Didaktika českého jazyka na PdF UP Olomouc v akademickém roce 2013 – 2014.

Pro svou práci jsem si vybrala osobnost zlínského kraje, paní učitelku Emílii Klusalovou, moji praradnu. I když je méně známá, vděční žáci v okolí Želechovic nad Dřevnicí na ni vzpomínají dodnes, přestože uplynulo šedesát let od její smrti. Kromě učitelské dráhy je známá jako „knihovnice, vlastivědná pracovnice a organizátorka tělovýchovného a ženského hnutí, autorka studií z dějin Fryštácka a hradu Lukova, sběratelka pověstí, autorka prací pedagogických a tělovýchovných. Od roku 1921 vedla knihovnu ve Fryštáku a Dolní Vsi, později byla ředitelkou školy v Želechovicích.“¹

Emílie Klusalová patří mezi osobnosti města Fryštáku v oblasti kulturní, umělecké literatury obsahující prózu, básně a drama.² Zmiňují se o ní také Stanislava Čechová a Tatiana Kalinová v knize Literární průvodce okresem Zlín (Zlín: Okresní knihovna 1994).

Emílie Klusalová se narodila na svátek pohádkáře a zakladatele autorské pohádky Hanse Christiana Andersena 2. dubna 1892 v Hrádku u Slavičína jako nejstarší dcera manželů Klusalových, ale měla ještě staršího nevlastního bratra Eduarda, jehož otcem byl zřejmě buchlovský hrabě Leopold Berchtold z Uheřic, pozdější ministr zahraničí Rakousko-Uherska, neboť jej nechal vystudovat. Domnívám se, že právě studium bratra ovlivnilo Emílii Klusalovou. Proč si vybrala právě učitelství, to nevíme, ale zřejmě měla k dětem blízko již od dětství, měla osm sourozenců. Otec byl vrchním četnickým strážmistrem, často se s rodinou stěhoval, a proto každé z jejich dětí mělo jiné místo narození. Z matčina rodu bylo mnoho měšťanů a ve třetí generaci před ní, zřejmě v 18. století, byla v rodokmenu šlechtična Ludmila Kleinez von Mladotic panství Ronov. Ale z otcovy strany převládaly selské rody a tak i Emílie musela od dětství tvrdě pracovat.³

Emílie chodila do obecné školy v Buchlovicích a měšťanskou ukončila v Kyjově roku 1907. Ve svých pamětech uvádí, že se vyučila kuchařkou, ale již v září 1907 nastoupila na učitelský ústav v Přerově, první pokrokové dívčí Pedagogium, byla mezi prvními žákyněmi této školy a studium ukončila 15. 7. 1911 po absolvování čtyř ročníků. Na studium si vydělávala už od studia měšťanské školy. Byt a stravu odpracovávala u své tety. Na studium v Přerově si vydělávala vyučovacími hodinami v rodině Mudr. Emila Tauského, řezníka Polácha a v důstojnických rodinách v kasárnách.⁴

Přerov byl v té době pokrokové a politicky uvědomělé město. Emílie se tady politicky angažovala v odboji proti vládnímu kandidátovi Žáčkovi a pomohla k vítězství kandidátu sociálních demokratů Markovi. Za to odmaturovala spolu s dalšími studentkami v cizích učitelských ústavech. Ona v Kroměříži.⁵ Do žádné strany však nikdy nevstoupila, neboť se domnívala, že učitel musí být vždy nestranný.

Rok byla nezaměstnaná, neboť klerikální přerovský inspektor Janků neměl místo pro pokrokové učitelky. Prvním jejím působištěm byly Mysločovice, pak Roštění a Fryšták.⁶ Po předčasné smrti matčině na Podkarpatské Rusi, která zemřela na náhodu tyfem na návštěvě svého syna, který tam pracoval jako státní úředník, doopatrovala invalidního otce ve Fryštáku. Zde učila na měšťanské škole dívčí jako učitelka I. stupně od ročníku 1919/20 do 1930/31. V době od 18. září do 1. prosince 1920 zastupovala ředitele školy.⁷

Již v tehdejší době nacvičovala s žáky divadelní představení. K výročí vzniku Československé republiky připravila pro žáky básně. Jedno dítě bylo za Českou, druhé

za Slovenskou republiku a třetí za Podkarpatskou Rus. Moje babička byla v roli Slovenské republiky: „*I my Slováci sme vaši bratja...*“⁴⁸ Tím dosvědčuje, že velmi milovala Československou republiku, a proto spolu s rodiči a sourozenci vystoupila roku 1921 z katolické církve a vstoupili do nově vznikající Církve československé, později nazvané Církví československou husitskou. Tato církev užívala mateřský jazyk při bohoslužbách, oproti katolíkům, kterým tyto změny přinesl až II. vatikánský koncil.

S rozmachem města Zlína a Bařových závodů došlo k potřebě vyšší vzdělanosti mládeže pro nastávající ročníky bařových mladých mužů a dívek. Z tohoto důvodu k tomu byly ve Zlíně postaveny nové Masarykovy školy. Do nich byli vybíráni nejlepší učitelé, jako byli například profesoři Vrána a Kozlík. Mezi ně patřila i Emílie Klusalová. Tyto školy byly v tehdejší době velmi pokrokové, prosazující projektové vyučování,

Pamětní deska Emílie Klusalové v želechovické škole. Foto autorka. |

vyučování metodou globální, individuální přístup k žákům a reformu školství.

Podle ředitele Masarykových pokusných škol ve Zlíně profesora Vrány má: „Výchova a vzdělávání směřovati k rozvinutí individuálních sil mravních a rozumových.“ Dále o reformě školství říká: „Školská reforma je pouhým prostředkem k výchově lepšího dokonalejšího člověka. Hlavní věcí není jen rozsah vědomostí a metod, ale celkový duch činností a projevů školské obce, jehož produktem má býti nový a lepší člověk. Správná bude taková úprava školství, ve které se základní idea reformy zřetelně projeví každým úsekem na poli didaktickém i výchovném.“⁹ A právě na těchto tradicích pokračuje současná výuka na školách.

Emílie Klusalová nastoupila na pokusnou měšťanskou Masarykovu školu ve Zlíně v roce 1931. Vyučovala zde český jazyk a občanskou výchovu až do svého předčasného penzionování roku 1942. Svým působením na Masarykových školách ve Zlíně přispěla nemalým dílem k výchově generace mladých lidí, kteří po ukončení baťovy školy úspěšně reprezentovali expandující firmu Baťa svou prací a často i vedením pobočných závodů po celém světě a tím přispěli k její reklamě, ale také k popularizaci tehdy ještě mladého Československého státu.

V Masarykových školách se velmi zasloužila o sociální péči o přesporní žáky. Odkazuje na ni profesor Kozlík ve své knize Aktuální historie Kapitoly o zkušenostech pokusných škol ve Zlíně z let 1929–1939: „Starostlivou a obětavou matkou přesporních žáků byla paní Klusalová, která se výrazně uplatňovala v přípravě společných shromáždění, na nichž probíhaly aktuální úkoly a problémy školní samosprávy, naše chování a vystupování, vztah chlapců k dívkám.“¹⁰ Neméně důležitá je ukázka výuky mluveného projevu, která je součástí českého jazyka a její propojení s dalším předmětem: „Učitelka Klusalová nám do hodiny zeměpisu ke kolegovi Uhrovi přivedla svou žákyni s papírovou korunou na hlavě, kde se skvěl nápis Evropa, a žákyně pak spustila: Jsem Evropa. Měřím... atd.“¹¹

Ve druhé světové válce se účastnila aktivního odboje jako vedoucí Sokola. Proto byla v březnu 1945 zatčena a internována nejprve v Uherském Hradišti, odtud část vězňů odcházelo do koncentračního tábora Mauthausenu, ona do brněnských Kounicových kolejí. Tam vězně týrali přesolenými a překořeněnými jídly a nedostatkem vody. Tyto útrapy přežila snad jen díky perfektní znalosti německého jazyka, když u vězeňského lékaře poprosila, zda si může umýt ruce. Po schválení se sice opláchl, ale hlavně pila a pila. Po osvobození Rudou armádou se vrátila z Brna do Fryštáku, přitom celou cestu krajem zničeným přechodem fronty prošla pěšky.¹²

S podlomeným zdravím se 1. 9. 1945 vrátila do školní služby. Po válce pracovala v okresní péči o mládež (OPM). Roku 1946 spolupracovala s celosvětovou organizací YMCA, YFCA (Young Men's Christian Association. Křesťanské sdružení mládeže pro muže a ženy) a spolupodílela se na organizaci na několikaměsíčním pobytu 200 sirotků českých válečných obětí v Anglii a Švýcarsku.

V době po osvobození se především zasloužila o vznik školy v Želechovicích nad Dřevnicí. „Protože na měšťanku museli žáci dojíždět do Zlína, vznikl již za první republiky návrh na její zřízení v obci. Ke schválení a realizaci stavby ovšem dochází až po válce a po neustálých odsunech, přerušeních a změnách je nová škola nesoucí název Škola dukelských bojovníků slavnostně otevřena 16. října 1949. Současně byl dostavěn i učitelský dům. Nesmírnou zásluhu na dokončení díla nesla její ředitelka Emílie Klusalová...“¹³ V životopisu píše, že si Želechovice vybrala, protože s nimi

v době okupace spolupracovala. Stavba školy byla několikrát pozastavena. Ona však jela do Prahy a čekala hodiny na to, aby mohla mluvit s ministrem. Jak se říká lidově, jedněmi dveřmi ji vyhodili a druhými vlezla. Ale dokázala vše vyřídit!

Školu vybavila moderním vybavením, na které byla zvyklá z Masarykových škol, rozhlasem, kvalitní literaturou a moderní technikou. „Ale už dnes měl byste se podívat po slušném klavíru... V nové škole bude od počátku fungovat rozhlas. Máme pro něj samostatnou místnost. Ráda bych opatřila opravdu hodnotné desky... A do třetice měli bychme do Vánoc vybavit hudební archiv školy, tj. koupit nějakou pořádnou literaturu a desky (*Má vlast, Rusalka*).“¹⁴ Zde je také svědectví o připravovaném otevření školy: „Představuji si, že do nové školy vplujeme takovou tichou slavností, jak bylo Kladení našeho základního kamene... Tu hlavní slavnost si však představuji až ke dni Svobody 28. 10. 1949, že by v pátek mohl být koncert a v sobotu 29. října a neděli 30. října nějaká naše akademie nebo divadlo, prohlídka školy atd.“¹⁵

Pro Emílii Klusalovou se stalo povolání učitel více posláním, než zaměstnáním. Podle pamětníků se zajímala o každé dítě a snažila se ho nasměrovat v životní cestě podle jeho nadání. Nikdy neměla svoji vlastní rodinu, ani děti. Rodinou se jí tak stala škola a láska k dětem, které učila, vždy se k nim chovala jako k vlastním. Řadí se tak mezi ty kantory zlínského kraje, na které s láskou vzpomínaly a vzpomínají řady jejich žáků. Významným lidem se stává po smrti pomníky. Ona si ten svůj postavila již za života v podobě želechovické školy. Ten ve svém významu nikdy neklesne, protože slouží k vzdělávání a výchově mládeže dnes i v příštích letech. Čest její památce.

Emílie Klusalová. Rodinný archiv. |

Poznámky:

- ¹ Divadloschod.cz/val.atheny/?id=osobnosti (stránky archivovány národní knihovnou ČR).
- ² SROV. Fryštácké listy. Město Fryšták ročník XIX. Číslo 6. červen 2009. Str. 7.
- ³ Rodokmen rodu Klusalů.
- ⁴ Vlastní životopis Emílie Klusalové Želechovice nad Dřevnicí 23. 9. 1950.
- ⁵ SROV. TAMTÉŽ.
- ⁶ SROV. TAMTÉŽ.
- ⁷ SROV. JADRNÍČEK, L. 1948: Městečko Fryšták. Fryšták: Místní osvětová rada, str. 132.
- ⁸ Svědectví Kristiny Zapletalové, rozené Slováčkové (nar. 24. 4. 1911, zemřela 5. 3. 1998).
- ⁹ VRÁNA, S.: Pokusná škola měšťanská ve Zlíně léta 1931–1932: Třetí rok naší pokusné školy. Brno: Novina Kiosk 7. Str. 7.
- ¹⁰ KOZLÍK, J. 1996: Aktuální historie. Kapitoly o zkušenostech pokusných škol ve Zlíně z let 1929–1939. Přerov: Muzeum Komenského. Str. 76 (3. kap. Jiřina Běličová-Horáková: Vzpomínám na svá zlínská školní léta).
- ¹¹ TAMTÉŽ, str. 80. (3. kap. Jiří Sedlák: Vzpomínka na první a druhou měšťanku).
- ¹² Svědectví synovců ing. arch. Jana Horáka (zemřel 3. 6. 2006, bytem Olomouc, Jablonského č. 70) a Pavla Horáka (nar. 24. 2. 1946, Fryšták-Horní Ves, Osvobození 244).
- ¹³ HURTA, P.: Škola v Želechovicích. Str. 2.
- ¹⁴ Dopis Vlastimilu Válkovi od Emílie Klusalové a její kolegyně z 10. 8. 1949, kopie z kroniky ve vlastnictví Romana Válka syna.
- ¹⁵ TAMTÉŽ.

Zdroje:

Vlastní životopis Emílie Klusalové z 23. 9. 1950 a osobní složka v SOkA Zlín-Klečůvka.

ČECHOVÁ, S. 1994: Literární průvodce okresem Zlín. Zlín.

JADRNÍČEK, L. 1947: Městečko Fryšták. Fryšták.

KOZLÍK, J. 1996: Aktuální historie. Kapitoly o zkušenostech pokusných škol ve Zlíně 1929–1939. Přerov: Muzeum Komenského.

VRÁNA S.: Pokusná škola měšťanská ve Zlíně léta 1931–1932. Brno: Novina Kiosk 7.

Výpovědi pamětníků: synovců Pavla Horáka a ing. arch. Jana Horáka, učitelky Zdeny Maříkové (rozené Vaculíkové) a Kristiny Zapletalové (rozené Slováčkové).

Dopis Emílie Klusalové Vlastimilu Válkovi: kronika Romana Válka, syna.

Fotografie z archivu základní školy Želechovice.